

mora postati izhodišče priznavanju jugoslovanske različnosti, dopolnjujemo s svobodnim pretokom idej, kapitala, blaga in delovne sile v jugoslovanskem prostoru.

4. Hitre, skrbno načrtovane in hitre pa tudi pragmatične notranje spremembe morajo razmeroma hitro prinesiti tudi pozitivne rezultate, ki jih bo v kvaliteti življenja čutil vsak izmed nas.

Gre torej za kulturni pluralizem in iskanje novih civilizacijskih ciljev, torej tudi za vprašanje nosilcev teh reform, njihove legitimnosti seveda prav zato, ker je vprašanje nosilcev reforme temeljno vprašanje, moramo nanj odgovarjati tudi z vlogo zbora kulturnih delavcev v tej reformni koaliciji, kakor sem jo opisal ali zbora razumnikov v tej reformni koaliciji, kakor si jo zamišljam jaz.

Obenem pa bi spomnil še na eno idejo, na idejo, ki bi jo bilo potrebno oživiti, tj. ideja tretje univerze – naših znanstvenih in kulturnih delavcev, ki živijo v inozemstvu in s tem iščem stik z idejo o svetovnem slovenskem kongresu, ker se mi zdi, da je ideja tretje univerze veliko bolj uresničljiva – finančno, materialno in vse drugo, kot ideja svetovnega slovenskega kongresa. Seveda pa se v vprašanje vključevanja zveze slovenskih kulturnih delavcev ali zbora slovenskih kulturnih delavcev v to reformno koalicijo, očitno sodeč po dosedanjih razpravah, odpira še nekaj vprašanj, zato seveda predlagam in moje mnenje je, da bi razširil današnje delovno predsedstvo, ki naj v določenem roku pripravi, torej operacionalizira idejo delovanja zveze kulturnih delavcev.

Igor
Torkar

Meditacija o spravah, o

»bratstvu i jedinstvu« in še o čem

Zadnje leto, dve prebiram v slovenskem in jugoslovanskem tisku pametne, dobronamerne pa tudi intelektualno porodne, primitivno lisjaške pa slalomске članke, predloge in polemike o spravi med ljudmi, o spravi med našimi narodi, in tudi o spravi med idejno različno mislečimi državljani. Številni zagovorniki teh različnih sprav imajo idejno – Janusovo glavo!

Sicer pa predvsem in najprej: Ni mi vseh beseda SPRAVA. Preveč me spominja na priložnostna *spravaštva* med predvojnimi političnimi strankami v Jugoslaviji in Sloveniji, ki smo jih levičarji vztrajno ironizirali in uspešno razkrinkavali. Tudi izpeljanke iz besede SPRAVA mi ne prebujajo idej, ki bi pogasile še vedno tlečo žerjavico spopadov med različno mislečimi posamezniki in narodi ter narodnostmi, ki imajo specifične zgodovinske razvojne stopnje tudi v današnji Jugoslaviji.

SPRAVNA DARITEV me spominja na zaklano žrtev, katero že od nekdaj polagajo na oltar bogov. Tudi mi imamo še vedno številne bogove, žrtev – posebno v prvih treh desetletjih po vojni – pa še več!

SPRAVNI POSKUS je obvezen poskus sprave v pravdah za razveze zakonskih zvez. Če si dovolim ščepec ironije, lahko rečem, da se narodi

Jugoslavije niso med sabo poročili. Ne civilno in še manj cerkveno, zato *spravni poskus* ni obvezen in je zato neuporaben!

SPRAVNI DAN je eden glavnih judovskih praznikov – dan pokore! Ker nismo židovska država, naj spravni dan pokore praznuje IZRAEL. Zagrešil je že toliko grehov nad Arabci, da bi moral praznovati ne dan, ampak mesece pokore!

SPRAVNINA – denar, ki ga morata plačati storilec in njegov rod, kot spravo sorodnikom za uboj ubitega, da se odkupijo od krvnega maščevanja. Jasno je, da naših preprirov raznih sort med posamezniki in našimi narodi v humanem socializmu ne bi smeli več reševati s krvnim maščevanjem. Pa tudi z nikakršno **SPRAVNINO** ne!

Želje po raznih spravah prebuja naraščanje nesporazumov, nerazumevanj pa tudi namernih sovražnih podtikanj med različno mislečimi posamezniki in med našimi narodi. Korenine vsega tega pričnimo spodrezavati vsi: ateisti in verniki, ki pristajajo na našo ustavo, komunisti in katoličani, politiki in intelektualci. Čas je, da z naštevanjem konkretnih krivcev povemo, **ZAKAJ** so doslej premalo uspešni napori za pomiritev med različno mislečimi posamezniki in narodi.

Nisem Hamlet, a bom vseeno zapisal: **BESEDE, BESEDE, BESEDE!** Ene in iste poslušamo že nekaj let! Besede, ki niso dejanja postale! Vedno večkrat se spomnimo starih ljudskih modrosti: Besede politikov lažejo, ko govorniki ob grobu! – Besede odletijo, samo zgledi ostanejo! – Blebetač je duhovni berač! Naši politični govorniki naj se ne čudijo, ker ljudje njihovim vedno enakim govorom in enakim resolucijam ter sklepom ne verjamejo več. Ne zaupajo jim več! *Brez zaupanja* pa ne med našimi ljudmi ne med našimi narodi ni možno pravično, človeško sožitje!

H. Hesse je v nekem romanu zapisal:

»Prav je, da smo tudi intelektualci pripravljene žrtvovati svojo blaginjo, svojo udobnost, svoj strokovni razvoj in tudi svoje življenje za narod, kadar je v nevarnosti ali ga muči okupator. S tem pa še ni rečeno, da smo pripravljene žrtvovati tudi samo duhovnost, tradicijo in svobodo osebnega duha za trenutne potrebe dnevne politike ali za ukaze predomišljavih generalov. Strahopetnejši je tisti, ki beži od žrtvovanja in nevarnosti, ki jih mora njegov narod pretrpeti v vojni ali v mirnodobskih preprih med večjimi in manjšimi narodi. Strahopetnejši in celo izdajalec pa je tudi tisti, ki izda načela duhovnega sveta zaradi materialnih koristi, in tisti, ki je, na primer, pripravljen, da vladajočemu oblastniku prepusti odločitev o tem, koliko je dva krač dva. Žrtvovati resnicoljubnost, intelektualno poštenost, zvestobo metodam duha v korist čemurkoli, pa magari *trenutnim koristim* same domovine – pomeni izdajo!! Če v borbi dnevnih koristi in parol **RESNICI** preti nevarnost, da bo razvrednotena, izkrivljena in da bo postala žrtev v obliki nasilja nad posameznikom, nad narodovim jezikom, umetnostjo in znanostjo – potem je naša dolžnost, da *se upremo*, da *rešimo resnico oziroma težnjo za resnico*, kot naše največje verovanje! Človekov duh je ploden in plemenit samo, če je pokoren **RESNICI!!**«

Skrajni čas je, da o tem, kar je zapisal **HESSE**, pošteno razmišljamo tudi slovenski kulturni delavci, še prej in še bolj pa nekateri že utrujeni slovenski in številni zvezni politiki in funkcionarji!!

Življenje ni Sveto pismo ne Koran ne Kapital ne partijski kongres ne cerkveni koncil – temveč je neprestana vsakdanja, z argumenti demokratično vodena bitka ne za nedosegljivo rajsko lepo, ampak vsaj za znosno

materialno in duhovno bivanje vsakega posameznega človeka in vsakega naroda.

V močvirje gospodarske, družbenopolitične in predvsem moralne krize smo zagazili zato, ker je na smrtni postelji ZAUPANJE V LJUDI! Najnevarnejše je hiranje zaupanja ljudi v politične funkcionarje in nezaupanje ljudi v preštevilne člane Zveze komunistov! Brez vseh vrst zaupanja pa ne bomo v današnji krizi dosegli sporazumevanja in pomiritve med dobronamerno drugače mislečimi posamezniki. Ne bomo dosegli uglaševanja skupnih interesov med našimi samostojnimi narodi, kar vse nam je v tem trenutku potrebno kot vsakdanji kruh! Zato moramo jasno in odločno povedati: V naših delovnih organizacijah – da o kulturnih ustanovah sploh ne govorimo – demokratičnega samoupravljanja v PRAKSI preprosto NI!! Naše delovno ljudstvo je proti krivcem za milijardne dolarske dolgove in proti številnim, že kar kriminalnim, privilegirancem v novem razredu roza buržoazije – popolnoma brez moči! Ni dolgo, ko sem v nekem časopisu prebral – ob dokazano kriminalni skupini roza buržujev – tudi naslednji stavek: »Žal kazenska odgovornost ne bo zajela vseh udeležencev, ker so mnoge zadeve že ZASTARELE!«

Kje je ob tem moralna, poštena, pravična, samokritična ZVEZA KOMUNISTOV?? Dovolite mi malce zlobe: Ker sem upokojen kulturni delavec s premalo privilegirano pokojnino – si bom nabasal žepe s sto milijoni narodne imovine, z njimi pobegnili v inozemstvo, tam počakal, da bo moj tatinski zločin zastarel in potem se bom vrnil v milo domovino in bom do smrti ugledni veljak našega samoupravnega socializma!

Če hočemo iz naše mnogoplastne krize in če hočemo onemogočiti zakulisne gospodarske in kulturniške intrige med našimi narodi in narodnostmi, moramo že enkrat jasno povedati, kdo je vsega kriv, že kar skrivnostna naša birokracija in tehnokracija. Povejmo konkretna imena posameznikov in ustanov, ki sestavljajo BIROKRACIJO in TEHNOKRACIJO. Za obe lahko takoj rečemo z dvema besedama vsaj to: ČLANI ZK!!

Skratka: Našo današnjo mednacionalno krizo povzročajo predvsem hiranje osebne etike, osebne poštenosti in razkroj družbenopolitične morale in PRAVICNOSTI!! Zavedam se in potrjujem, da je naša »vodilna struktura« v času po vojni poleg napak nanizala tudi opazno vrsto uspehov. Priznam, da je zmogla, na primer, speljati zgodovinski izstop iz Stalinovega informbirojevskega taborišča. Ob tem izstopu pa ne smemo pozabiti, da je bil POSTOPEN! Od 1948 tja do 1952–1953 in še dlje.

Pravično je, da omenim tudi napake slovenske inteligence, ki so tudi vplivale na nihanje napetosti v trikotniku Slovenci, Jugoslavija in slovenska kultura. Tudi mi, kulturni delavci, vedno *manj zaupamo* drug drugemu. Doma pa tudi kulturnim delavcem iz drugih republik! Kdo je za to kriv? Po moje bolj politiki kot intelektualci, ker so politiki večkrat kot intelektualci teoretično lepo govorili, a v praksi grdo delali! Prav pa bi bilo, da bi oboji pričeli čimprej znova utrjevati ZAUPANJE in spoštovanje med ljudmi različnih osebnih gledanj na družbene, politične in kulturne probleme. Edino to bo uveljavilo strpnost med našimi narodi, ki imajo različne zgodovinske, ekonomske in kulturne specifičnosti. Nisem za spravo z našimi zmotami in grehi. Nisem za spravo s krivci za zločine iz preteklosti. Nisem za politikantsko spravaštvo med posamezniki in med našimi narodi v sedanjosti. Sem za SOŽITJE človeško strpnih ljudi v pravični družbi. Sem namreč za civilno družbo samo, če bo PRAVIČNA DRUŽBA! Sožitje

v pravični družbi drugače mislečih bo možno, ko se bomo odločili, da BRATSTVO IN EDINSTVO ne bosta več družbenopolitični kategoriji, temveč človeški, moralni, kulturni vrednoti. Kot znova ogroženi Slovenec diptihon BRATSTVO IN EDINSTVO popravljam v BRATSTVO IN SKUPNOST. V besedi EDINSTVO so namreč danes skrite klice etatiistične enotnosti federacije in partije. Ne, ne glasujem za različne sprave. Sem za SOŽITJE različno verujočih in različno mislečih posameznikov, narodov in narodnosti. Skratka, nisem za monološko, sem za DIALOŠKO družbo, ki nam je potrebna kot svetloba rastlini. Edino demokratična dialoška družba bo ustavila sušenje naših duš in dehidracijo naših src in pameti. Cesto v demokratično dialoško PRAVIČNO DRUŽBO nam bodo utrjevale nove ugotovitve o teorijah socializmov. Naj jih nekaj povem. V zadnjih šestih desetletjih so v vseh režimih, kjer vlada enostrankarski socializem, spoznali, da življenje socializma ogrožajo nekatera zastarela načela klasičnega marksizma, leninizma, stalinizma in seveda neostalinizma, po katerem še dobesedno danes zasmrdi, ko, na primer, brez odredbe sodišča preiščemo delovno mizo v službi in stanovanje mladega intelektualca, mu zasežemo razne dokumente in tekste ter ga potem zadržimo v priporu. Pravim zadržimo, ne zadržijo, ker ta pripor strahopetno dovoljujemo MI VSI!! Ob priznavanju današnjih in preteklih napak je zanimivo, da CK ZK Slovenije obravnava isto temo kot letošnje mednarodno srečanje PEN-klubov na Bledu. Razmišljanje o VEČINI IN MANJŠINI. Sedanji CK ZKS pravi po smislu: Uveljaviti moramo pravico manjšine, da se v Zveze komunistov – kadar večina pogrēši – bori za to, da kritična manjšina postane večina. Demokratičnega centralizma ne smemo več uveljavljati na način, ki v imenu učinkovitosti zahteva »tišino manjšine«. Manjšina sicer mora uresničevati sklepe večine ali vsaj ne sme delovati zoper te sklepe – vendar pa moramo pri tem manjšini dovoliti, da svoje mnenje ohrani – ne pa da jo po džugašviljevskem receptu razglasimo za kontrarevolucionarno frakcijo! Skratka, smo za enotnost, ki dopušča razlike. »Resnica ene glave« ne more biti politična deviza Zveze komunistov Slovenije na pragu 21. stoletja. Tem inovativnim stališčem o večini in manjšini bom ploskal takrat, kadar bo slovenski CK ZK odločneje vztrajal pri njihovem uveljavljanju, kot pa na zadnji delegatski konferenci ZKJ, ki je tem slovenskim stališčem o večini in manjšini ostro očitala, da rušijo ENOTNOST ZKJ. Komandanti bojnikov za ENOTNOST partije in republik naj si zapomnijo, da je brez demokratičnega dogovarjanja in svobodnega sporazuma vseh – s pritiskom uveljavljena ENOTNOST porozna! In sploh kakšna in v čem je možna enotnost naših različnih šestih republik in dveh pokrajin? Naj navedem samo enega od problemov v zvezi z enotnostjo. Recimo, da je v živalski farmi osem živali. Konj ŠAREC rad zoblje oves, krava jé travo, krt črve, voluhar korenine, bober ribice, belouška žabice, lisica piščance, čmrlj cvetne medice. Kdor bi tem osmim živalim predpisal ENOTNOST v prehrani, recimo, VSEM OVES – bi zakrivil propad te živalske farme. Krava, krt, voluhar, bober, belouška, lisica in čmrlj bi preprosto poginili. Veselo bi rezgetal le konj, slavni epski ŠAREC!

Če me kdo vpraša, zakaj nič ne govorim o slovenski kulturi, mu odgovarjam, da sem o njej ves čas govoril POSREDNO! Po moje je namreč od razumnega skupnega reševanja kriznih problemov in negativnih dejstev, ki sem jih navedel v svojem govoru – odvisno tudi cvetenje ali gnitje slovenske kulture!!